

— במודד ובשוקל דברים יבשים כגון פירות, כמוון ופלפלים, אינו צריך לקנח, שלא נדבק מהם מאומה⁽¹⁵⁾.

ב-פג **והייב להכריע** לו⁽¹⁶⁾ **טפח**⁽¹⁷⁾, שכף המאזניים שעליה הסחורה תשקול קצת יותר מהמשקולות, ותרד ותהא נמוכה טפח מכף המשקולות⁽¹⁸⁾.

היה שוקל לו עין בעין⁽¹⁹⁾, בדיוק, שהשווה את שתי כפות המאזניים, כגון במקום שלא נהגו להכריע, נותן לו אחרי השקילה גירומין, הכרעותיו, היינו תוספת על המידה⁽²⁰⁾.

בדברים לחים מוסיף לו תוספת של אחד לעשרה בלח, כלומר עשירית ליטרא לכל עשר ליטראות, והיינו אחד ממאה. ובדברים יבשים מוסיף ואחד לעשרים ביבש. אחד מעשרים בליטרא לכל עשרים ליטראות, והיינו אחד מארבע מאות⁽²¹⁾. ובגמרא יבואר מגין לומדים דין זה.

מקום שנהגו למוד בדקה, במשקל המיועד לשקילת מידות קטנות, כגון משקל של קב, לא ימוד בגסה, במשקל גדול, כגון משקל של סאה, שיש כאן הפסד ללוקח, שנותן לו הכרע אחד לכל הסאה כמו בקב, ואילו היה

19. הרש"ש מבאר כי מקור לשון זו היא על דרך המליצה מן הכתוב "עין בעין" [במדבר יד יד] שאין משמעותו עין, אלא: עיון, התבוננות. או שלשון זו משמעה שכפות המאזנים נמצאות בקו מאוון, כמו שתי עיניו של האדם.

20. עיין ברכת אברהם שהעיר, כי באותן משקלות חדשים מקרוב באו, הנקראים משקל אלקטרוני, באופן שמדייקים מעצמם, עוברים על דין זה, ובכל מקום שנהגו להכריע לא מועיל כלל שיוסיפו אחר כך, וגם במקומות שלא נהגו להכריע, חייבים לכל הפחות להוסיף תוספת כשיעור ההכרעה, או לכוין את המשקל שלא יחשב כשיעור הכרעה, ובעוונותינו הרבים נכשלים בזה. אמנם לפי מה שהובא בהערה קודמת בשם הרשב"א שרק בקונה י' ליטרין חייב בהכרעה דאורייתא, אם כן על פי רוב אין מכשול בדאורייתא, אלא מכשול רק במנהג המקום.

21. בגמרא הסתפקו שמא כוונת המשנה אחד מעשרים בליטרא לכל עשר ליטראות ביבש, דהיינו אחד ממאתיים, והגמרא נשאת בתיקו.

15. כך פירש הרשב"ם, אבל רבינו גרשום מאור הגולה פירש שאינו צריך לעשות כן באותה תדירות, אבל מכל מקום אף הוא זקוק לנקות משקלותיו לעתים רחוקות.

16. בגמרא יבואר כי דין זה הוא במקום שנהגו להכריע.

17. הרבינו גרשום מפרש שדין זה נאמר באוכל נפש מפני שיש בו פסולת, ולכך צריך להכריע טפח, על מנת שיקבל בדיוק מה ששילם עבורו.

18. הרשב"ם מפרש, כי דווקא ממשקל ליטרא ואילך, אבל פחות מליטרא אינו חייב בהכרע של טפח. והתוס' [ד"ה אחד] בשם הרשב"א פירש, שרק בקונה י' ליטרין חייב בהכרעה דאורייתא. אמנם הרמב"ם [גניבה ח יב] כתב וז"ל: מגין שחייב המוכר להכריע ללוקח בעת ששוקל לו, שנאמר: "אבן שלמה וצדק" אמרה תורה צדק משלך ותן לו. וכמה, בלח אחד למאה, וביבש אחד לארבע מאות. כיצד, מכר לו עשר ליטרין וכו' וכן לפי חשבון בין רב בין מעט, עכ"ל. הרי שפסק הרמב"ם כי דין הכרעה דאורייתא הוא בין רב ובין מעט.

מודד לו בקבין היה מקבל הכרע אחד לכל קב וקב.

וכן מקום שנהגו למוד **בנסה**, לא ימוד בדקה, שיש הפסד למוכר, שצריך לתת הכרע לכל שקילה ושקילה.

מקום שנהגו ל**מחוק** את פי המידה, היינו להסיר מעליה את הגודש, לא יגדוש, ואפילו הלוקח מוסיף לו דמים בעד הגודש.

וכן מקום שנהגו ל**גדוש**, לא ימחוק, ואפילו פוחת לו דמים.

אלא מודד כמנהג המדינה, לפי שבכל שינוי כזה יש חשש שמא יבואו לידי רמאות ואונאה.

גמרא:

מנהני מילי? מניין אנו לומדים שצריך המוכר להכריע את כף המאזנים ולתת ללוקח קצת יותר מהמשקל.

אמר ריש לקיש: דאמר קרא [דברים כה, טו]: "אבן שלמה וצדק", ו"צדק" מיותר הוא לדרוש, כי אף על פי שמדד ללוקח איפה שלימה, בכל זאת, **צדק משלך ותן לו**, דהיינו ההכרעה של כף המאזנים, וגם במדה מדוד לו ברווח כדי שיקבל יתר על המידה.

ומקשינן: וכי מה שהמוכר מכריע את כף המאזנים לטובת הלוקח הוא דין דאורייתא? **אי הכי, אימא סיפא**, הדין שבסוף המשנה: **היה שוקל לו עין בעין בלא הכרעת כף המאזנים לטובת הלוקח** — **נותן לו המוכר גירומין**, דהיינו תוספת על המידה.

ואי הכרעה שמכריע את כף המאזנים לטובת הלוקח הוא דין דאורייתא, **היכי יהיב ליה**, כיצד שוקל לו המוכר שקילה מדויקת של **עין בעין**?

אלא צריך לומר כי מן התורה צריך להוסיף ללוקח יתר על המידה, אבל אינו חייב להוסיף לו אחרי המדידה, אלא הרשות בידו להוסיף לו בשעת השקילה, וכך יש לפרש את דברי המשנה: **רישא**, המשנה בתחילתה מדברת **במקום שנהגו**, להכריע את כף המאזנים בשעת השקילה, ואומרת המשנה שאם מוסיף ללוקח על המידה בשעת השקילה, ההכרע צריך להיות בשיעור של טפח, שצריך להוסיף ללוקח במשקל עד שתטה הכף ותהא נמוכה מכף המשקולות בטפח.

ואי איתמר דריש לקיש — **אסיפא איתמר**, ששינוי בה: **היה שוקל לו עין בעין במשקל מדויק** — **נותן לו המוכר גירומין**, תוספת על המידה.

ומקשינן: **מנהני מילי?** שצריך המוכר להוסיף ללוקח יתר על המידה.

ועל זה **אמר ריש לקיש**, דאמר קרא: "ו**צדק**", ומיותר הוא לדרוש כי אף על פי שמדד ללוקח איפה שלימה, בכל זאת, **צדק משלך ותן לו**, יתר על המידה.

וכמה שיעורם של גירומין שמוסיף לו יתר על המידה?

אמר רבי אבא בר ממל אמר רב: אחד מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטרון. עשירית הליטרא כששוקלים עשרה ליטרון, דהיינו אחד ממאה. [וזהו השיעור שמכריע את כף המאזנים בשיעור טפח, והגירומין

דכתיב: [יחזקאל יז, יג]: **"ואת אילי הארץ לקח"**, כלומר את החזקים והתקיפים.

לומדים אנו מכאן, כי **"תועבת האל"** שנאמר בעריות הכוונה תועבה קשה, אם כן **"תועבת האלה"** שנאמר גבי המרמה במדות, שנוסף בה ה"א, היא תועבה קשה יותר.

ומקשינו: והרי **גבי עריות נמי הכתיב: "אלה"** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו" [ויקרא יח, כט].

ומתריצין: **ההוא "אלה"** שנאמר בעריות, לא בא להדגיש את חומרתן, אלא **למעוטי מדות מברת**, כי היינו חושבים לומר, כיון שרמאויות במידות נקראו תועבות, הרי הם בכלל **"כל אשר יעשה מכל התועבות"**⁽²³⁾ ועונשם כרת, לכן נכתב גבי עריות **"אלה"** למעט ולומר שרק ב"אלה" [בעריות] יש איסור כרת, ולא במרמה במידות.

ואלא מאי עורפיהו? במה חמורים יותר עושי עוול במידות מהנכשלים בעריות, והרי בעריות יש כרת ואילו בהם אין כרת.

ומבארין: **דהתם בעריות אפשר בתשובה**, שמועלת תשובתו אם חוזר בתשובה שלימה, כמו שנאמר [ירמיה ג, כב]: **"שובו בנים"**

שנותן, הם במקום הכרעת כף המאזנים].

שנינו במשנה שהגירומין הם: **אחד לעשרה בלה, ואחד לעשרים ביבש וכו'.**

איבעיא להו: היכי קאמר התנא? האם כוונת התנא **אחד מעשרה בלה לעשרה דלה, ואחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש**, דהיינו שיעור של אחד מארבע מאות ביבש, או **דלמא אחד מעשרה לעשרה דלה ולעשרים דיבש**, שאחד מעשרה נאמר גם על הלח וגם על היבש, והשיעור ביבש הוא אחד ממאתים⁽²²⁾?

שאלה זו לא הוכרעה, ועל כן **תיקו**, תעמוד במקומה.

אמר רבי לוי: קשה **עונשן של המרמים במדות, יותר מעונשן של העוברים על איסורי עריות, שזה הנכשל בעריות נאמר בהן [ויקרא יח, כן]: "אל" "כל התועבת האל"**, וזה המרמה במידות **נאמר בהן [דברים כה, טז]: "אלה"** כי תועבת ה' כל עושה אלה כל עשה עול". ולכן הוסיף בהם הכתוב **"ה"** להרבות ולהגדיל את קושי העונש.

ומאי ומנין משמע דהאי "אל" לשון קשה הוא?

הדין, אלא רק מחמת משמעות הפסוק היינו לומדים שחייב כרת. מבואר ברשב"ם שאף בעונשי שמים אין עונשין על ידי קל וחומר, וכן סובר הר"ח במכות [ה ב], שכתב, כמו שבחייבי כריתות וחייבי מיתות אין עונשין מן הדין, כך גם בחייבי מלקיות וחייב גלויות.

הקובץ שיעורים העיר מרש"י [זבחים יד א ד"ה חוץ לזמנו] שכתב, כי בעונשי שמים

22. לפי שני הצדדים בספק, צריך לתת יותר בלח מביבש, וכתב הרשב"ם הטעם, מפני שהלח נדבק בכלי, והמוכר אינו מטיף לו את הכל, לכן צריך להוסיף לו יותר מביבש.

23. הרשב"ם מפרש, כי גם בלא המיעוט של **"אלה"** לא היינו עושים קל וחומר מעריות לחייב את המרמה במידות בכרת, כיון שאין עונשין מן

"נפש כי תמעול מעל וחסאה בשגגה מקדשי ה'", שאינו נקרא חוטא עד שנהנה מהגזילה⁽²⁵⁾.

ואמר רבי לוי: בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, שהקב"ה רחמן, וברכתו מרובה מקללתו, מה שאין כן אדם קללתו מרובה מברכתו.

הקב"ה ברך את ישראל בעשרים ושתים אותיות, וקללן בשמנה אותיות.

כיצד? ברכן בעשרים ושתים — מ"אם בחקותי" [ויקרא כו, ג], המתחיל באות אל"ף, עד "קוממיות", [שם יג], המסתיים באות תי"ו, אם כן הברכות של הקב"ה כוללות את כל האותיות מאל"ף עד תי"ו, דהיינו עשרים ושתים אותיות [בלא האותיות הסופיות ך םן ף ץ].

חסירה, הרי הוא כעובר עבירה בסתר שדוחק רגלי שכינה, שהוא כופר בהשגחה וסובר שהוא כלה בגלגל הירח ולא בארץ הנקראת הדום רגליו, ע"כ.

ובמאירי הוסיף כי מאחר שאין איסור כרת בעבירות של מידה ומשקל, מגיעים אנשים לזלזל בהן, ולפיכך אף אינם מגיעים לידי תשובה.

25. המהרש"א הסביר הטעם, כי הגזול מחבירו מיד כשהוציא מרשות בעליו הרי הוא גזול, אבל לגבי ההקדש, הרי "מלא כל הארץ כבודו" ואי אפשר להוציא מרשותו, ולכן נחשבת העבירה רק משעה שנהנה או פגם בדבר שמעל בו. ובעיון יעקב ביאר עוד, כי הגזול מחבירו הרי הוא גורם באותה שעה צער לחבירו, אבל המועל בקדשים אינו גורם צער להקב"ה.

שוכבים ארפה משובתיכם", ובגמרא מכות [כג, א] שנינו: כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן.

והכא גבי המרמה במידות לא אפשר בתשובה, כיון שגזול את הרבים, ותשובתו תלויה בהשבת הגזילה, שנאמר [ויקרא ה, כג]: "והשיב את הגזילה אשר גזל", והוא אינו יודע למי להשיב. [ואף על פי שאמרו כי הגזול את הרבים יעשה בהם צרכי רבים, אין זו תשובה שלימה, אלא שביירו לו את התשובה הטובה ביותר שיכול לבצע]⁽²⁴⁾.

ואמר רבי לוי: קשה וחמור גזל הדיוט יותר מגזל גבוה, שזה הגזול את ההדיוט הקדים בו הכתוב הטא למעילה, שנאמר [ויקרא ה, כא]: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו'", שמיד משעת הכפירה שגזלה נקרא חוטא, וזה הגזול את ההקדש הקדים בו הכתוב מעילה לחטא, שנאמר [ויקרא ה, טו]:

עונשים מן הדין, וכן סובר תוס' הרא"ש [קידושין נז א].

באתון דאורייתא כתב כי הדבר תלוי בטעם שאין עונשין מן הדין, שאם הוא משום שחוששים שמא יש פירכא על הקל וחומר, אם כן טעם זה לא שייך בעונש בידי שמים, ואם הוא מטעם המבואר במהרש"א [סנהדרין סד ב] שאינו מתכפר על העבירה החמורה בעונש הקל, אם כן טעם זה שייך אף בעונש בידי שמים.

24. ברמב"ם [גניבה ז יב] כתב: קשה עונשן של מדות יתר מעונשן של עריות שזה בינו לבין המקום וזה בינו לבין חבירו, וכל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים שהיא תחילת הצווי, וכל המקבל עליו מצות מדות הרי זה מודה ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל הצוויין. ובמגיד משנה כתב, כי השוקל במידה